

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА СОНЯШНИКУ ЗА РАХУНОК ВПРОВАДЖЕННЯ СЕЛЕКЦІЙНИХ РОБІТ

Все частіше при вирощуванні соняшнику в якості посівних матеріалів використовують різні гібриди, оскільки вони відрізняються кращою генетичною однорідністю, а значить – і кращою технологічністю (більш одночасно дозрівають, мають оптимальний діаметр кошика і рівність рослин за висотою)

Успіх вирощування соняшнику залежить, перш за все, від правильного вибору посівного матеріалу. Всі селективні дії посівних матеріалів спрямовані на підвищення загальної врожайності і вмісту олії в насінні, збільшення посухостійкості і стійкості до різних хвороб соняшнику, а також на підвищення вмісту олеїнової кислоти в продукції.

За своїм термінами дозрівання гібриди соняшнику поділяються на декілька груп: ранньостигла; середньорання; середньостигла; середньопізня [1].

При виборі насіння соняшнику, слід звертати увагу на деякі показники:

- типовість повинна бути більше 98 %;
- панцирність – більше 97 %;
- чистота матеріалу для посіву – більше 98 %;
- чисельність облущеного насіння – менше 3 %;
- домішки насіння інших рослин – менше 15 штук на кілограм, а бур'янів – менше 5 штук на кілограм;
- схожість насіння – вище 85 %.

Крім цього потрібно врахувати і той факт, що останні високоолійні гібриди мають досить тонке насінневе лушпиння, тому необхідна підвищена вимогливість до температурного режиму проростання насіння. Оптимально – це 10-15°C, мінімум – 2-4°C [2].

При вирощуванні соняшнику потрібно застосовувати не один, а декілька гібридів на посівних площах. Таким чином, вирощуючи соняшник з різним часом дозрівання насіння, забезпечується досить рівномірний графік збирання, а це знизить втрати насіння соняшнику від хвороб і від пролягання.

Оптимальними ґрунтами для вирощування гібридів соняшнику є лучні-чорноземи (з суглинним або супіщаним механічним складом) і чорноземи. Традиційна норма висіву, яку вимагає насіння соняшнику, складає близько 60 тисяч насіння на гектар. Якщо перевищити норму, то це може призвести до загущення паростків і подальшого сплеску популяції клопів і розвитку попільного гниля. Ці факти можуть призвести до втрати врожаю на 30-40% [3].

Агрономічними рекомендаціями передбачено вирощувати лише високогібридне насіння (рівень гібридності – понад 98 %) відповідно до вимог стандарту (ГСТУ-2240-93), що забезпечить до 8,2 ц/га збільшення врожайності. Надавати перевагу гібридам перед сортами, оскільки їх урожайність і стійкість є вищою в 1,0-1,5 рази. Вирощувати переважно ті сорти та гібриди, які рекомендуються до використання в конкретних умовах й занесені до Державного Реєстру сортів рослин України [4].

Для покращення урожайності соняшнику на підприємствах використовують такі гібриди, як Титанік, Піонер, Балкан, Хортиця (табл. 1).

* Науковий керівник – Онегіна В.М., д.е.н., професор

Таблиця 1

Генетично – господарська характеристика гібридів соняшника, що запропоновані насіннєвими станціями для вирощування у підприємствах Харківської області

Назва гібриду	Генетичний потенціал урожайності, ц/га	Вегетаційний період, днів	Стійкість до ураження грибковими хворобами	Стійкість до посухи	Стійкість до вовчка
Титанік	55-60	105-107	Висока	Висока	АВСДЕ
Pioneer	60	107-110	Висока	Дуже висока	АВСД
Балкан	55-60	115-118	Дуже висока	Дуже висока	АВСД
Хортиця	60	118-122	Висока	Дуже висока	АВСД

За даними науково-дослідних установ вказані гібриди мають високу стійкість ураження грибковими хворобами та стійкі до посухи. Однією з головних переваг впровадження саме цих гібридів є те, що вони мають різні вегетаційні періоди, що в свою чергу, при збиранні врожаю надасть можливість оптимізувати технологічний процес та використання техніки на підприємстві. Запропоновані сорти мають ранньостиглий (Титанік), середньостиглий (Pioneer) та низько стиглий (Балкан, Хортиця) періоди вегетації [5].

Розглянемо потреби насіння соняшнику у приватному підприємстві «Агропрогрес» Харківської області табл. 2.

Таблиця 2

Розрахунок потреби насіння соняшнику в ПП «Агропрогрес»

Сорти соняшника	Площа, га	Норма висіву, кг/га	Потреба на всю площу, кг	Вартість насіння, грн./кг	Витрати, всього, грн.
Титанік	250	7	1750	26,4	46200
Pioneer	240	7	1680	40	67200
Балкан	245	7	1715	31,4	53851
Хортиця	209	7	1463	40	58520
Всього	944	-	10038	-	225771

При визначенні потреби господарства в насінні соняшнику на 944 га площі з нормою висіву по 7 кг/га господарству знадобиться 10038 кг насіння культури. Таким чином, господарству за умов вартості насіння, яка коливається від 26 до 40 грн. /кг, на закупівлю всього посадкового насіння знадобиться 225771 грн.

Наступним етапом є визначення урожайності та валового збору на даному підприємстві при впровадженні нових сортів в табл. 3.

У табл. 3 наводяться обсяги збільшення валового збір соняшнику у ПП «Агропрогрес» при впровадженні нових високоврожайних сортів в плановому році. Наприклад, при вирощуванні сорту «Титанік» з урожайністю 36,4 ц/га валовий збір соняшнику становитиме 8736 ц. А при впровадженні всіх нових сортів соняшнику з середньою урожайністю 33,38 ц/га валовий збір культури становитиме 31515,9 ц.

Таблиця 3

Урожайність і валовий збір при використанні нових сортів у ПП «Агропрогрес»

Сорти	Площа, га	Урожайність, ц/га	Валовий збір, ц.
Титанік	250	32,8	8200
Pioneer	240	36,4	8736
Балкан	245	31,7	7766,5
Хортиця	209	32,6	6813,4
Всього	944	33,4	31515,9

Для того, щоб точно відповісти на запитання, чи доцільно вирощувати впроваджені сорти соняшнику, необхідно також визначити затрати на їх виробництво. Для цього розглянемо дані табл. 4.

Таблиця 4

Резерви збільшення виробництва соняшнику за рахунок використання нових сортів на ПП «Агропрогрес»

<i>Показники</i>	<i>Фактично</i>	<i>Проект</i>	<i>Відхилення</i>
1. Площа посіву, га	944	944	-
2. Вироблено продукції, ц	29107	31515,9	2408,9
3. Виробнича собівартість, тис. грн.	6985,7	7345,5	359,8
4. Реалізовано продукції, ц	30793	33201,9	2408,9
5. Повна собівартість, тис. грн.	8837,5	9234,6	397,1
6. Дохід (виручка) від реалізації, тис. грн.	10427	11242,83	815,83
7. Урожайність, ц/га	30,83	33,38	2,55
8. Виробнича собівартість, грн./ц	240,00	233,07	6,93
9. Повна собівартість, грн./ц	287,00	278,13	8,87
10. Ціна реалізації, грн./ц	338,62	338,62	-
11. Прибуток (збиток), грн.:			
а) на 1 ц	51,62	60,49	8,87
б) на 1га	1591,44	2019,16	427,72
16. Рівень рентабельності, %	17,99	21,75	3,76 в.п.

За рахунок впровадження нових сортів соняшнику на підприємстві «Агропрогрес» площа посіву культури залишається незмінною, тобто 944 га, але за рахунок збільшення урожайності соняшнику на 2,55 ц/га, валовий збір соняшнику зростає на 2408 ц. Собівартість виробництва соняшника підвищиться на 8,87 тис. грн. Виручка від реалізації соняшнику збільшиться на 815,83 тис. грн., прибуток від реалізації соняшнику – на 418,73 тис. грн. Рівень рентабельності підвищиться на 3,76 в.п. і становитиме 21,75%.

Гібриди соняшнику чутливі до ураження вовчком та комплексом хвороб, тому цю культуру потрібно повертати на попереднє місце, не раніше ніж через 7-8 років.

Отже, важливим етапом у ефективному вирощуванні соняшнику є правильне визначення гібриду, що найкраще відповідає наявним погодно-кліматичним, агротехнічним умовам та технічному забезпеченню конкретного господарства. Важливе значення також мають добре розвинена селекція соняшнику, сприятливі кліматичні умови та високий рівень агротехніки.

Література.

1. «Terra-yug»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://terra-yug.com.ua/nasinnja-sonjashnyku-ua.html>.
2. «Agro-Times»: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.agrotimes.net/>
3. Рослинництво олійні й ефіроолійні культури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://subject.com.ua/agriculture/crop/42.html>.
4. «Агробізнес сьогодні»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/>
5. «АГРОСКОП Україна» – технології ефективного розвитку: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.agroscop.com.ua/uploadfiles/ckfinder/files/1_2012.pdf.

